

A VILÁG IGAZAI

Előszó helyett:

Izrael egyik ismert írója, Chaim Chefer, a következőképpen öntötte szavakba gondolatait mindazokról az ismert, de főképp ismeretlen emberekről, akik a náci uralom alatt életüket kockáztatva mentettek zsidó embereket:

„Képes lettem volna-e én, a tengerként hullámzó gyűlölet közepén, a világ összeomlása és égése láttán elbujtatni egy másik, idegen embert?

Hajlandó lettem volna-e ezt megtenni? Képes lett volna-e a családom állandó félelemben közlekedni az utcákon, a szomszédok között? Éjjelenként a hóhérok közelgő, félelmetes lépteiről álmodni? Kész lettem volna-e töretlenül előrehaladni a süvítő golyók, a kifent kések, a szájról szájra terjedő mérgezett sugdolózások, rémhírek s a besúgók aljas remélkedései között? Vállaltam volna-e akár csak egy éjszakára is? Mert ezek az emberek mindezt nem egy éjszakán, nem is egy hónapon át, hanem hosszú éveken keresztül kitartóan tették.”

Három arckép: Három történet

1. Yohann (Yoop) Gerard Westerweel, Hollandia

Yohann Gerard Westerweel 1899 január 23-án született Kelet-Hollandia Zotpen nevű kisvárosában. Apja a város keresztény közösségének elismert szellemi vezetője volt, akitől Yohann már kiskorában vallási eszméken alapuló erkölcsös életszemléletet kapott örökségül. A fiatal Yoop puritán nevelésben részesült. A legszigorúbban be kellett tartania az előírt törvényeket, melyek ellen Yoop már gyerekként fel-fellázadt, mintahogy a későbbiekben is mindig, amikor valamiféle erőszakkal találta magát szemben. Feleségével, Villel együtt 1932-től a Werkplatz nevű iskolát vezették, ahol mindketten népszerű tanárok voltak.

Amikor a németek 1940-ben elfoglalták Hollandiát, Yoop lelkileg nagyon megrendült, s mikor 1941-ben az iskolákat is a náci rendeletek szerint kellett működtetni, Yoop írásban fejezte ki ellenkezését az igazságtalanság ellen. Az első deportálások kezdetével egyre több zsidó kopogtatott a Westerweel család ajtaján segítségért. Első lépésként Yoop és Vil átadták lakásukat a menedéket kérő Kohn családnak, aztán később szervezett bujtatást alakítottak ki, miután 3 lakásuk vált több zsidó menedékhelyévé. Yoop 1942-ben ismerkedett meg Watermann Mirjammal, aki

egy Loosdredt nevű faluban gondoskodott több fiatal zsidóról, s tőle hallott először a koncentrációs táborokról s mindazokról a veszélyekről, melyek a zsidókat fenyegették. Yoop ekkor még nem nagyon tudta elhinni mindazt, amit hallott. Habár 1941 februárjában ő is részt vett abban a hosszú sztrájkban, amit az amszterdami munkások kezdeményeztek a nácik ellen, s ami teljesen megbénította a városi közlekedést, és már ekkor látta, hogy az ellenállás lehet az az eszköz, amely végül megakadályozhatja a zsidók elhurcolását.

A Wertmann családon keresztül ismerkedett meg a holland „Aliat Hanoár” cionista ifjúsági mozgalom egyik vezetőjével, a Susu néven ismert Joachim Szimonnal. Susu fiatal zsidó gyerekeket szöktetett biztonságos helyekre Hollandia határain túlra. Miután a németek elfogták s kivégezték, Yoop folytatta a mentést. Lelki szemei előtt Bibliát idéző apját látta, s egyre azt hangoztatta barátai körében, hogy nem lehet humanizmusra tanítani az ifjúságot, ha mi magunk megtántorodunk s hátat fordítunk erkölcsünknek, mihelyst a veszély minket személyesen érint.

Ebben az időben Yoop már rég nem otthon lakott, mivel a Gestapo a nyomában volt, s nem akarta veszélyeztetni feleségét és kicsi gyermekeit. Nem egy, általa megmenekült fiatal zsidó mesélt Yoop szerteágazó összeköttetéseiről, munkásoktól kezdve híres művészekig, akiket sikerült meggyőznie mentési akciójainak fontosságáról.

1943 végén Yoop majdnem minden idejét e célnak szentelte, és sikerült egy egész csoport zsidó fiatalat átszöktetnie Spanyolországba, Franciaországon és Belgiumon keresztül. Ez a csoport végül is Izrael földjére érkezett. 1943 decemberében a németek letartóztatták Vilt, Yoop fiatal feleségét. Őt magát, aki néhányszor álruhában próbált felesége közelébe jutni, a belgiumi határ mentén fogták el, egy újabb mentési akció közben. Yoopot a wechti koncentrációs táborba zárták, ahonnan a hollandiai ellenállási mozgalomban működő barátai sem tudták kimenteni, minden próbálkozásaik ellenére sem. Yoop a hosszas kínzások ellenére sem árulta el bajtársai nevét. 1944 augusztus 11-én kivégezték. Halála előtti levelében eképp fordult barátaihoz: „Én egy nagyon egyszerű ember vagyok. Soha ne csináljatok belőlem ideált. Ezeket a nehéz napokat még ki kell bírnom, s ha végül is eldől a sorsom, akkor, drága barátaim, férfiként megyek elébe.”

2. Ona Simaite, Litvánia

Ona Simaite a vilniuszi gettó mentőangyalaként volt ismert a Második Világháború idején.

Egyetemi tanulmányai befejeztével Ona Kaunus városában lett a helyi egyetem könyvtárosa. A háború kitörésével egy időben Vilniusba helyezték át, és itt dolgozott a háború végéig.

Egyetemi könyvtárosként nyugodtan élhette volna életét, ha lelkiismerete nem lázad fel a zsidók gettóba zsúfolása és szenvedése láttán. Sok töprengés után különös módot talált a gettó lakosainak megsegítésére. Ona bejárási engedélyt kért a gettóba a németektől, hogy összeszedje az egyetem kölcsönként könyveit a gettó volt egyetemi hallgató lakosaitól. Ezt az ürügyet kihasználva mindennapos látogatója lett a gettónak. Volt ismerőseinek segített életet jelentő küldetésekben, elkobzott vagyonuk visszaszerzésében, vagy saját élelmiszerjegyeit felhasználva mentette meg az éhhalálra ítéltet, főleg a fiatal gyerekeket. Nem egyszer csempészte ki a gettóból a zsidó ellenálló mozgalom titkos leveleit is, és városi útjairól hamis iratokkal tért vissza.

Ona életszemlélete szerint egy nép sem tud a kultúrája nélkül életképes maradni, s ezért próbált megmenteni minél több zsidó könyvtárat, melyeknek tartalmát lakása padlója alatt, és az egyetem könyvtárában rejtett el. E tevékenységei miatt sokszor ütközött szomszédai megrökönyödésébe. Besúgók adták fel a helyi Gestaponak, akik a zsidók további segítésének megszakítására akarta Onát kötelezni, de ő ezt nyíltan megtagadta. Ezekután a Gestapo állandó követése miatt Ona a gettón kívül próbálta megszervezni a segítséget. Így alapította meg azt a segélybizottságot, mely által zsidó gyerekeket mentettek ki a gettóból. 1944 nyarán, amikor a gettó lakosait likvidálták, egy 10 éves zsidó kislányt próbált hamis iratokkal megmenteni, midőn ügyvéd előtt jelentette ki, hogy a kislány a saját unokahúga. Ez egyszer próbálkozása nem sikerült. Onát letartóztatta a Gestapo és hosszú kínzások után halálra ítélték. A haláltól egy magasrangú Gestapo-tiszt lefizetésével egyetemi kollégái mentették meg. Onát a dachau-i koncentrációs táborba deportálták, onnan átkerült Franciaországba, ahol fel is szabadult. A háború végén Párizsban telepedett le. 1953-ban megkapta Izraelben a Világ Igaza kitüntetését.

3. Revicky Imre, Magyarország

Revicky Imre alezredes 1943-ban a nagybányai bevonulási központ parancsnokaként az ott tartózkodó zsidó munkaszolgálatosokért is felelős volt. A katonai parancsnokság általában nagyon durván viszonyult a munkaszolgálatosokhoz, a zsidóknak azonban nem volt joguk semmiféle panasztételre.

Revicky Imre azon kevés tisztnek volt az egyike, akik nem csak meghallgatták a muszosok és családtagjaik fájdalmait, hanem a maguk részéről mindent meg is tettek, hogy könnyítsenek nehéz helyzetükön, s életüket megmentésük. A különösen nehéz körülményektől szenvedő muszosokat rövid szabadságra küldte családjukhoz, vagy elhalasztotta a frontra küldésüket, ami nem egyszer életmentést jelentett.

1943 őszén Revicky Imre a muszosok becsületszavát elfogadva hazaengedte őket az őszi ünnepekre. Ezek az eljárások teljes ellentétben álltak a zsidókra vonatkozó magyar katonai parancsokkal. Ludwig Karl, aki munkaszolgálatosként dolgozott

Revicky Imre parancsnoksága alatt, szemtanuja volt annak, hogy parancsnoka hogyan küzdött azoknak a hivatalos parancsoknak a megkönnyítéséért, amelyek alapján kivégezték mindazokat a muszosokat akik engedély nélkül hagyták el a táborot.

1944 májusában a zsidók gettókba tömörítése idején a legrosszabbat sejtve, egyre több fiatal zsidó szökött Revicky ezredes táborába, aki a hivatalos rendelkezéseket megszegve fogadta be ezeket a menekülteket, s ezáltal mentette meg az életüket. 1944 közepén a németek különvonatokat küldtek, mellyel parancsuk szerint 2000 zsidót kellett volna deportálni. Revicky Imre ehelyett fatömbökkel töltve irányította vissza a vagonokat.

Mindezen erőfeszítéseiben Revicky Imre legfontosabb támasza és bajtársa felesége volt. Háztartásában nem egy bujkáló zsidót alkalmazott, leveleket és információt továbbított a bajbajutottaknak. A Világ Igaza kitüntető oklevelét 1957-ben kapta meg Revicky. A háború után nem adta be a katonai nyugdíj-kiutalási kérelmet, és szénhordóként tartotta el családját.

Pedagógiai szemléletek

Pedagógiai szempontból a Világ Igazaival való foglalkozás elsősorban azt a kérdést veti fel, hogy milyen és mennyi súlyt helyezünk e témára. Mi a helye ennek a jelenségnek a Holokauszt összességében? Ha e jelenség súlyát a statisztikák alapján mérjük, akkor az életmentők száma elvész a gyilkosság tengerében. (Ma valamivel több mint 19,000 elismert Világ Igazát tartanak számon Yad Vashemben.) Ha viszont e mentési akciókat az erkölcsi értékek mércéjével szemléljük, fontosságuk felmérhetetlen. A Világ Igazainak bemutatása az emberiségbe vetett hit bizonyítékát, és annak a nélkülözhetetlen reménynek a megnyilvánulását jelenti, mely szerint nem csak a „Rossz” létezik, s nem csak a „Gonoszság” uralja a világot, hanem a „Jó” is megmutatkozik, még a legborzalmasabb körülmények között is.

Yad Vashem pedagógiai szemlélete szerint az egyén áll az elemzés központjában, az az egyén, aki meghatározta és megválasztotta az útját, vállalva mindazt, ami ezzel járt, mégha ez a halált is jelentette.

Ebben az esetben azt a szituációt világítjuk meg, amikor a „Csendes Szemlélő” olyan elhatározásra jut, amely attól fogva állásfoglalást és cselekvést jelent, ebben az esetben pozitív emberi cselekvést.

Ezzel együtt nagyon fontos, hogy a Világ Igazait ne mint „földreszállt angyalokat” hanem mint hús vér embereket mutassuk be, akik minden nap újra és újra megválasztották és folytatták útjukat a környezetük nyomása ellenére is. Ilyen megvilágításban könnyebb megérteni és elfogadni tetteiket, amik teljesen emberiek voltak és elvileg más is megtehetné azokat.

Hiszen a „Csendes Szemlélőből” éppúgy válhatott gyilkos, vagy a gyilkos segítőtársa. Mik az okai az emberek különböző választásainak? E felfogás alapján a „Világ Igazai” a legalkalmasabb téma a legfiatalabb korosztályok foglalkoztatására, mert reményteljes és nem lélekölő, másfelől az idősebb tanulók számára is igen tanulságos, erkölcsi értékei miatt.

Didaktikai kérdések:

A Világ Igazainak történeteinek keresztül megvitathatók a következő kérdések:

1. Hogyan jellemezhetjük a Világ Igazait: Mint az emberi viselkedést nem jellemző kivételeket, vagy mint olyanokat, akik csak azt tették amit minden lelkiismeretes embernek meg kellett volna tennie?
2. Hogyan lehet a mentési történeteken keresztül bemutatni a Holokauszt történéseit?
3. Kik a felelősök a Holokausztért?
4. Milyen indítékok játszottak szerepet az egyén választásában?
5. Kik azok, akik mentettek, vagy menthettek volna? (Egyének, államok, szervezetek, egyházak, diplomaták, népek, ellenállómozgalmak.) Kik akartak menteni?
6. Milyen árat kellett fizetni egy-egy mentőakcióért?
7. Hogyan határozható meg a hősiesség fogalma?
8. Kötelező-e, hogy az ember veszélyeztesse személyes szabadságát egy más ember megmentéséért?
9. Kell-e szeretni valakit azért, hogy megmentjük az életét?
10. Hallottatok- e efféle mentőakciókról a családotokon belül?

Bibliográfia

1. Bauminger Arieh: „Haszidéj Umot Haolam, dmujot mijiméj Hasoah” (A Világ Igazai, arcok a Holokausztból) 1978, Tel Aviv.
 2. Paldiel Mordechai: „Kol hamekajém nefes echat, haszidéj umot haolam vejichudam” (Aki egy lelket megment... A Világ Igazai, és jellegzetességük). Yad Vashem 1992, Jeruzsálem.
-